

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter...

Jahr: 1743

Kollektion: Zoologica

Werk Id: PPN369546733

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PID=PPN369546733> | LOG_0223

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369546733>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

enses quidam hanc vocant *Daun Putat*, Macassarice *Putsja* dicitur, aliis autem Macassaribus *Siëta*, Ternatice *Tupac*, in Leytimora *Kenassal*, Javanice *Bangung*.

Locus. Nota est hæc arbor in cunctis Amboinenfibus infulis, uti & in Celebe & Java.

Ufus. Tenera folia, adhucdum fusca & flaccida, cruda multum eduntur cum piscibus & Bocassan, quod incolis salubre habetur, quum modica adstrictione & amaritie stomachum confortent, qui cæterum per crudos cibos flaccescit. Parata quasi lactuca est, præsertim in silvis, atque comperi, stomachum non adgravare, si modo non nimia ingeratur copia, immo fere necessaria est hæc lactuca, si alia frigida & viscosa folia cruda edantur, præsertim *Filix esculenta*, quæ in silvis vulgare est obsonium, unde corrigitur, ne diarrhæam excitet, ipsius folia cum Catjang aliisque minoribus fabis coqui possunt instar oleris. Arboris cortex ad scabiem adhibetur contritus & inlinitus. Rami sepibus inserviunt, quum facile progerminant, qui & simul commodum tenerorum foliorum præbent.

Alba species nullum peculiarem habet usum, quum ejus folia sint amariora, fructusque albæ speciei supra descripti forte degenerationes sunt fuscæ, fructus enim genuini albæ speciei non quadragoni sunt, sed oblongo-rotundi, instar longarum Jambosarum, plerumque pallide virentes, inque longum apicem porrecti; Javani tenera pallide fusca edunt folia ad *Ulang Ulang*. Ejus radices contunduntur, & aquæ injiciuntur ad pisces enecandos.

Tabula Centesima Decima Quinta

Ramum exhibet *Butonica terrestris rubra*.

Tabula Centesima Decima Sexta

Ramum exhibet *Butonica terrestris albæ*.

CAPUT TRIGESIMUM PRIMUM.

Olus Catappanicum. Sajor Catappan.

CUm præcedenti *Butonica terrestris albæ* maxime convenit hæc arbor, quæ *Sajor Catappan* vocatur, ac sine dubio ejus species habenda est, cujus folia eodem modo dependent, ejusdemque sunt formæ quam *Butonica terrestris*, videntur autem paulo longiora & flaccidiora esse, ac subtus albicantia, ad oras non ferrata, sed crasso itidem nervo medio donata, qui infra trigonus est. Fructus ex longis itidem dependent pedunculis, suntque grana rotunda parva, instar *Piperis*, quisque vero ex peculiari ac tenui dependet petiolo. Tenera ejus folia sunt gilva feu flavescencia, nullam vel modicam admodum habent amaritiem, majorem vero adstrictionem, ac proinde saporem habent tenerorum *Varingæ foliorum*, atque cruda eduntur.

Aliud simile folium flores in umbellis gerit parvos & albos, rami, quibus folia insident, molles sunt, folia sunt instar illorum *Huttum Darat*, ad oras non ferrata, nec apta ad *Ulang Ulang*.

Nomen. Latine *Olus Catappanicum*, Malaice *Sajor Catappan*, ex foliorum similitudine cum illis *Catappan*, aliis autem dicitur *Putat Utan*, Ternatice *Hatejujo*.

Ufus. Tenera ejus folia apta sunt ad *Ulang Ulang*, h. e. ad cruda edenda cum Bocassan & piscibus, quæ & fabis adcoquantur, uti de *Butonica terrestris* fuit dictum, apta quoque sunt ad quosvis piscium cibos iis involvendos, qui in alia mittuntur loca.

NB. Ob similitudinem figurarum forte huic capiti nulla hujus arboris adjecta invenitur figura.

CAPUT

Zommige Maleyers noemen hem Daun Putat, in 't Macassaars Putsja, andere noemen bet in 't Macassaars Siëta, in 't Ternataans Tupac, op Leytimor Kenassal, op Javaans Bangung.

Plaats. Hy is bekend op alle Amboinsche Eylanden, als mede op Celebes en Java.

Gebruik. De jonge bladeren, die nog bruyn en slap zyn, werden veele rauw gegeten, met visch en Bocassan, 't welk de Inlanders voor gezond houden, om dat bet met zyne matelyke zamentrekking en bitterheid de mage versterkt, dewelke anders door de veele rauwe kost verslappen zoude. 't Is een gereed Zalaadje, als men in 't bosch eeten moet, en ik heb bevonden, dat bet de mage niet beswaart, als men 't in geen menigte nuttigt, ja 't is bykans nodig, als men andere koude en slymerige bladeren in 't bosch tot Zalade eet, inzonderheid de *Filix esculenta*, dat in 't bosch een gemeene toespys is, om die te verbeteren, datze geen Buikloop maakt, dezelve bladeren kan men ook met Catjang of kleene boontjes koken, als een moeskruyt. De schorsse werd gebruikt tegen schurftbeid, gewreven, en opgesmeert. De takken gebruikt men ook tot thuyntaken, om datze ligt uitschieten, daar van men met eene 't geryf der jonge bladeren heeft.

De witte zoorte heeft geen zonderling gebruik, om dat zyne bladeren wat bitterder zyn, dan 't bruyn. Noteert ook, dat de vruchten by de witte zoorte beschreven, mischien een verandering zyn van de bruyn, want de vruchte van de rechte witte zoorte zyn niet vierkant, maar langwerpig-rond, als lange Jamboezen, meest altyd ligt-groen, en met een langen tuyt voor uit; De Javanen eeten de jonge bruyn bladeren mede tot Ulang Ulang. De wortelen stotenze, en smytENZE op 't water, om de visschen te vergeven.

De Hondert vyftiende Plaat

Vertoont een Tak van de Roode land Butonie-Boom.

De Hondert seftiende Plaat

Vertoont een Tak van de witte wilde Butonie-Boom.

XXXI. HOOFDSTUK.

De Moes Catappe-Boom.

MEt de voorgaande witte *Butonica terrestris* heeft groote gelykenisse een anderen boom, die men *Sajor Catappan* noemt, en buyten twyffel een mede zoorte daar van is, de bladeren hangen op dezelfde manier, en zyn ook van dezefte gedaante, als aan *Butonica terrestris*, dog schynen wel zo lang en slap, van onderen wat witachtig, aan de kanten gantsch ongezagt, en met een dikke middel-zenuwe, die beneden driekantig is. De vruchten hangen aan lange steelen, en zyn kleene ronde korls, als *Peper*, yder aan een byzonder dun steeltje hangende. De jonge bladeren zyn vaal of geelachtig, hebben weinige of gene bitterheid, maar wel zamentrekking, smaken dierbalven, als 't jonge *Waringe-blad*, en werden rauw gegeten.

Een ander diergelyk blad brengt zyne bloemen aan een dolle voort, kleen en wit, de takken, daar de bladeren aan staan, zyn week, de bladeren zyn lank, gelyk die van 't *Huttum Darat*, aan de kanten niet geschaart, onbequaam tot *Ulang Ulang*.

Naam. In 't Latyn *Olus Catappanicum*, in 't Maleys *Sajor Catappan*, na de gelykenisse der bladeren, met die van *Catappan*, en by anderen *Putat Utan*, op Ternataans *Hatejujo*.

Gebruik. De jonge bladeren zyn een *Ulang Ulang*, dat is bequaam, om rauw met Bocassan en visch te eeten, als mede met boontjes te koken, gelyk van *Butonica terrestris* gezegt is, zy zyn ook bequaam, om alderhande kost van visschen daar in te winden, die men verzenden wil.

NB. Mogelyk dat om de overeenkomst der figuren by dit Hoofdstuk geen afbeelding van deze boom gevonden werd.

XXXII.

